

KRAJEM KAMENÍKŮ NA ŘÍČANSKU II.

Rozvoj kamenictví v kraji východně od Říčan lze zaznamenat od poloviny 19. století. Do té doby lidé opracovávali kámen volně roztroušený v krajině a používali ho na stavby silnic a obydlí. Pak ale vyvstala potřeba zakládat lomy, kterých se okolo Svojetic, Srbína, Tehovce, Louňovic, Žernovky nebo Babic zachovalo dodnes velké množství. Jsou to lomy většinou jámové, někdy také stěnové, které v průběhu 20. století sloužily rekreativním, chatářům a místním obyvatelům ke koupání. Po sametové revoluci v roce 1989 většina z nich už patří soukromým majitelům. Jediným zbývajícím činným lomem je jámový lom Horka v Žernovce.

Biotitický granit, kameníky nazývaný říčanská žula, byl a dodnes je často používán jako dekorační a stavební kámen, což dokládá i velkolepá pseudogotická stavba kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mukařově z konce 19. století. Život a práci kameníků ve zdejších kraji přibližuje návštěvníkům naučná stezka „Po stopách kameníků“. Tento pětadvacetikilometrový okruh začíná i končí u louňovického kamenického skanzenu, zahrnuje třináct naučných zastávek, mezi nimiž je například Kaménka, odkud pochází jeden ze základních kamenů Národního divadla v Praze.

Vzpomínka na Františka V. Holuba

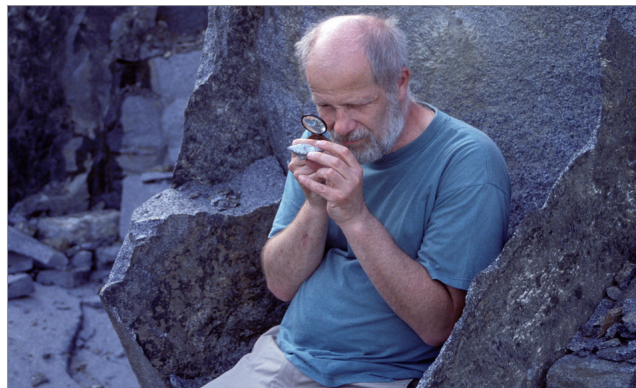
Při putování za kameníky říčanské žuly nelze nezpomenout na docenta Františka V. Holuba, který se badatelsky zabýval durbachity typu Čertovo břemeno ve středočeském plutonickém komplexu, zájem postupně rozšířil na další tělesa melanokrátních granitoidů se zvýšeným obsahem draslíku v jižní části krystalinika Českého masivu, xenolity a žíly v jejich doprovodu. Pozornost upoutala i jeho společná studie

s V. Žežulkovou o relativním stáří intruzivních hornin středočeského plutonu na Zvíkovsku, tedy v jižní části středočeského plutonického komplexu, vypracovaná na základě pozorování na skalních výchozech u Orlické nádrže na Vltavě, která prokázala, že tyto vztahy jsou složitější, než se do té doby předpokládalo.

V pozdějším období se František V. Holub zabýval syntézou středočeského plutonického komplexu a magmatismu moldanubika, ultradraselnými horninami v podloží české křídové pánve, neovulkanity v Českém středohoří a Doupovských horách a vůbec magmatity v dalších jednotkách Českého masivu.

V rámci zahraničních expedic studoval vulkanické horniny v různých geotektonických prostředích, např. v Nikaragui a na ostrově Jamese Rosse v Antarktidě. Jeho zásluhou se krystalinikum Českého masivu zařadilo mezi klasické jednotky výzkumu ultradraselných hornin.

František V. Holub byl členem Československé společnosti pro mineralogii a geologii a později České geologické společnosti. Zemřel 20. července 2015 v Praze.

František V. Holub zkoumající.... Foto: V. Janoušek 2010

Lom Žernovka

Poslední činný lom v širším okolí Mukařova se nachází na severozápadním okraji obce Žernovka v lese zvaném Horka. Lom je jámový, na jeho dno je obtížný přístup, proto se kámen vytahuje jeřábem nebo lanovkou a vytěžené bloky mohou mít hmotnost maximálně 5 tun.

Založen byl přibližně před 150 lety a do nedávna byl v majetku jedné rodiny po několik generací. Těžba je zaměřena především na použití v exteriéru (dlažební kost-

Jámový lom v Žernovce v roce 2016
Foto: B. Dudíková Schulmannová, 2016

ky, desky, schodišťové stupně, sloupky, obrubníky), ale kámen se může opracovávat i jako doplněk k uměleckým dílům nebo jako kámen náhrobní.

Žula z lomu Žernovka byla využita např. při stavbě Štěchovické přehrady nebo vinohradského železničního tunelu, v posledních letech pak na obklady stanice metra Palmovka, dlažbu stanice metra Strašnická, po roce 2000 se žulové kostky z Žernovky dovážely i do ciziny, např. na španělský ostrov Menorca.

Zdejší biotitický granit s malým množstvím muskovitu je nazýván říčanskou (žernovskou) žulou a patří k nejmladším intruzím středočeského plutonického komplexu (SPK).

Magmatické horniny SPK byly rozčleněny do několika magmatických suit na základě svého stáří, petrologické povahy a chemismu, z nichž tzv. říčanská suita patří k nejmladším a nejkyseljším (Janoušek et al., 2000).

Jihovýchodně od lomu Žernovka na ulici Doubecská můžeme najít tabuli č. 7 Naučné stezky Mukařov – Žernovka, kde se v textu převzatém z obecní kroniky dočítáme o těžkém životě a tvrdé práci kameníků. Už název obce napovídá (žernov – mlýnský kámen), že zde žili lidé vyrábějící mlýnské kameny nebo se zabývali lámáním a opracováním kamene vůbec. V každé zdejší rodině pracoval alespoň jeden její člen jako kameník. Ačkoli v zimě se pracovní doba pohybovala kolem 7 hodin denně, v létě až 9 hodin, a kameníci často trpěli silikózou, dožívali se vcelku vysokého věku – až 70 let. V obecní kronice se dále např. uvádí, že „... V lomech se často stává úraz při odstřelování kamene. Před válkou jezdili kameníci za lepším výdělkem do Saska. I přes tento tvrdý život jsou kameníci rádi veselí, rádi při práci si prozpěvují. **Ovšem velmi ošklivý zvyk je pítí lihovin...**“

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mukařově

Necelé 2 km jihozápadním směrem od obce Žernovka stojí na kraji obce Mukařov kostel Nanebevzetí Panny Marie vystavěný v letech 1891 – 1893 v novogotickém slohu nákladem knížete Jana II. z Lichtensteinu (věnoval 6 000 zlatých) a ze sbírky místního obyvatelstva.

První zmínka o zdejším kostele pochází ze 14. století. Nějakou dobu byl v rukou utrakvistů, později pak spadl pod černokosteleckou farnost a od roku 1754 byl součástí farnosti říčanské. Na základě Tolerančního patentu byla zde v Mukařově zřízena lokálie, která byla v roce 1855 povýšena na faru. Od roku 2009 spadá obec opět pod římskokatolickou farnost říčanskou.

Při bourání starého zchátralého kostela kolem roku 1888 se našly olovené sošky čtyř evangelistů. Zachoval se i zvon z 16. století (1573), který daroval tehdejší majitel černokosteleckého panství hrabě Smiřický. V interiéru nového kostela jsou umístěny obrazy malíře Jana Heřmana, oltář, kazatelnu a zpovědnici vytvořil řezbář Petr Bušek ze Sychrova. Památná jsou rovněž malova-

ná okna Nanebevzetí Panny Marie a Svatý Jan Křtitel v presbytáři, která kostelu daroval kníže Jan II. z Lichtensteinu.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mukařově.

Foto: B. Dudíková Schulmannová, 2016

Kámen na stavbu nového kostela se dle obecní kroniky dovážel z lomu Horka v Žernovce a ze Srbína. Jedná se o příkladnou ukázkou použití žulových kvádrů na církevní stavbě. Kámen údajně nechala dovážet šlechta a místní sedláci zdarma, dokonce i řemeslníci pracovali bez mzdy, protože považovali za čest podílet se na stavbě kostela. Světící biskup Ferdinand Kalous vysvětil kostel dne 13. srpna 1893.

Ke kostelu a farnosti patří i mukařovský Charitní domov nedaleko kostela v ulici Charitní, kde byl v letech 1963 – 64 komunistickým režimem internován kardinál Josef Beran. Do roku 1996 zde byl klášter kongregace sester svaté Hedviky, dnes je tu Domov pro seniory kardinála Berana.

Text: Barbora Dudíková Schulmannová, Vojtěch Janoušek, Václav Rybářik a Pavel Vlašímský